

RAFAŁ MAJZNER

Akademia Techniczno-Humanistyczna w Bielsku-Białej

<https://orcid.org/0000-0003-1869-5894>

MUZYKA KAROLA SZYMANOWSKIEGO W PERCEPCJI I DZIAŁANIACH TWÓRCZYCH DZIECI NA ETAPIE WCZESNEJ EDUKACJI

Streszczenie: Aktywność twórcza dzieci w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym może przybierać różne formy i być wywoływana za pomocą określonych środków. Wśród czynników pobudzających wyobraźnię, a tym samym inspirujących własną twórczość dzieci, wymienia się między innymi muzykę. W artykule przedstawiono wyniki badań nad percepcją muzyki Karola Szymanowskiego przez dzieci. Analizie poddano ich prace plastyczne i wypowiedzi inspirowane wybranymi utworami kompozytora. Przeprowadzone analizy skłaniają do wniosku, że dzieci są otwarte na doświadczenia muzyczne z wykorzystaniem muzyki klasycznej i chętnie podejmują się działań twórczych na bazie słuchanych utworów muzycznych.

Słowa kluczowe: percepcja muzyki, Karol Szymanowski, twórcza ekspresja dziecka

WPROWADZENIE

Kształtowanie twórczej postawy dzieci to jedno z podstawowych zadań wychowawczo-dydaktycznych przedszkola i szkoły. Twórcza aktywność dziecka, będąca działaniem niestereotypowym i prowadzącym do niecodziennych rozwiązań, winna stać się podstawą edukacji, być dostrzeganą i docenianą przez nauczycieli dzieci w wieku przedszkolnym. Przez aktywność tę Danuta Krzywoń (2008) rozumie chętnie podejmowaną przez jednostkę działalność przynoszącą zadowolenie, opartą na własnych pomysłach, świadomą celu, stymulowaną przez zadania zintegrowane z potrzebami jednostki. W opiniach psychologów, dzieci z natury są twórcze. Przejawiają one wiele nietypowych zachowań, które pozwalają trafnie rozwiązywać problemy. Ich twórcza ekspresja często ma bardzo oryginalny

charakter i określone znaczenie dla nich samych. Wytwory dziecięce (plastyczne, muzyczne, słowne) na ogół nie noszą znamion wielkości, stanowią jednak istotną przesłankę rozwoju w ogóle. Twórczość sprawia dzieciom osobistą przyjemność i satysfakcję, jest źródłem zadowolenia (Szmidt 2007). Aktywność twórcza dzieci w wieku przedszkolnym wyraża się między innymi: łatwością i szybkością uczenia się, bogatą wyobraźnią, myśleniem animistycznym, zdolnością do personifikacji, humorem dziecięcym, wrażliwością podczas przeżywania zdarzeń, bajek, częstym zadawaniem pytań, na które odpowiedzi budują dziecięcą wiedzę o świecie. Przejawami potencjału twórczego są również: wielość pomysłów, zmienianie znaczeń przedmiotów, wykraczanie w mowie i działaniu poza realizm i otaczającą rzeczywistość (Płóciennik 2010). Wśród czynników pobudzających wyobraźnię, a tym samym inspirujących własną twórczość dzieci wymienia się między innymi (Skowrońska 2008):

- ilustrację;
- czytelnictwo książek i czasopism;
- muzykę;
- percepcję dzieł sztuki.

Specyficzną formą poznawania świata, a zarazem formą ekspresji dziecka, jest jego działalność artystyczna. Jednym ze środków wykorzystywanych do rozwijania twórczej ekspresji dziecka jest muzyka. Jak poskreśla Katarzyna Krasoń, wywiera ona wpływ na odbiorcę, jeszcze zanim zdobędzie on umiejętność jej zrozumienia i ujmowania dzieła muzycznego jako przedmiotu o walorach artystycznych. Poprzez dźwięk przekazywany jest ładunek uczuć i nastrojów, które wprowadzają odbiorcę w określone stany, odczuwane przez niego jako radosne, wzniosłe lub sentymentalne. Kontakt z muzyką to nie tylko przeżywanie własnych stanów uczuciowych, ale również określanie, wzbogacanie i szukanie siebie w muzyce. Muzyka pobudza procesy wyobrażeniowe i aktywizuje fantazję, przez co może być punktem wyjścia dla wizualizacji i zabawy (Krasoń, Mazepa-Domagala 2003). Jedną z form aktywności muzycznej dzieci jest słuchanie muzyki. Wyróżnia się następujące sposoby analizy słuchanych utworów:

1. Słuchanie analityczne – występuje wtedy, gdy uwaga dzieci skierowana jest na percepcję formy, wyrazu, stylu czy brzmienia. Konkretnie polecenia skierowane do dziecka sprawiają, iż zauważa ono więcej, niż dostrzegłoby bez pomocy nauczyciela;
2. Słuchanie programowo-interpretujące – ma miejsce wówczas, gdy za pomocą fabuły pozamuzycznej interpretowana jest treść muzyczna. Odnosi się głównie do utworów, które posiadają tytuły programowe, np. pociąg, lub sugerują treści uczuciowe: smutna opowieść, kołysanka. Ten rodzaj słuchania przynosi dzieciom łatwość w poznawaniu utworów, które stają się

bardziej interesujące, ich analiza zaś pojmowana jest przez nie jako zabawa. Możemy wyróżnić wiele możliwości takiego słuchania, jak na przykład:

- analizowanie formy utworu przez opowiadanie;
- nadawanie adekwatnych tytułów do treści pozamuzycznych i nastroju słuchanej muzyki;
- opowiadanie treści i przekazywanie charakteru wysłuchanego utworu z wykorzystaniem zaprojektowanej i odegranej przez dzieci scenki dramatycznej;
- wybieranie (spośród dwóch) właściwego wiersza lub fragmentu prozy do wybranego utworu muzycznego;
- wskazywanie związku tekstu pieśni z akompaniamentem;
- prowadzenie zajęć integracyjnych – wyrażanie słuchanej muzyki w formie plastycznej na przykład w odniesieniu do formy ABA – dzieci na podzielonym arkuszu papieru, odpowiednim kolorem zamalowują dane części (Lipska, Przychodzińska 1991).

Jednym ze sposobów doświadczania nowych przeżyć i wrażeń jest *łączenie* twórczych działań plastycznych dziecka ze słuchaniem *muzyki*. Jak pisze Anna Wasilewska (2013): „w improwizacji muzycznej (opowiadanie muzyki, nadawanie znaczeń muzyce środkami pozawerbalnymi) to właśnie słuchany konkretny utwór muzyczny, zdolność jego percepcji, będą decydowały o uruchomieniu dziecięcej wyobraźni, ale także, podobnie jak w wypowiedzi werbalnej – o poziomie „produktywności” i poziomie „oryginalności wyobrażeń” (s. 44).

Słuchając muzyki, dzieci mogą opowiadać swoje wrażenia, kreować i malować swoje wyobrażenia. Kształcenie wrażliwości na symboliczny dźwiękowy sposób wyrażania nastrojów, uczuć, obrazów jest elementem edukacji muzycznej. Dzięki ujmowaniu różnych symboli i próbom transponowania języka z jednej dziedziny sztuki na inną, kształcona jest wyobraźnia i twórcze myślenie uczniów (Prandecka 1999). Jak pisze Urszula Szuścik (2000), mimo wyraźnych różnic między sztukami plastycznymi i muzycznymi, wciąż używa się takich samych określeń dla ich opisu, np. kompozycja, harmonia, ton, barwa, kontrast, kontrapunkt, głębia, czystość, dynamika czy statyka. Kontakt z językiem artystycznym sztuk jest wartościowy, ale zależny od wieku, wychowania, struktury psychiki twórcy i odbiorcy, czy też warunków kulturowych. Autorka zwraca także uwagę na wartości tkwiące w poszukiwaniach ekspresyjno-twórczych wyniesionych z działań łączących muzykę z plastyką i wartościami emocjonalno-poznawczych obecnych w tego typu ćwiczeniach.

Tabela 1. Obszary integrowania muzyki i plastyki

Elementy/Sztuki	Muzyka	Sztuki plastyczne
Rytm	motywy rytmiczne	różnice i podobieństwa w motywach
Kontur	kształt, kontur melodii	różne kształty
Kolor	brzmienie głosów i instrumentów, kolor brzmienia	barwa lub pigment
Harmonia	współbrzmienia dźwięków	mieszanie kolorów
Forma	różne układy i budowa utworów muzycznych	trójwymiarowość dzieła
Równowaga/balans	słyszenie wszystkich elementów muzyki	widzenie wszystkich kształtów i kolorów
Faktura/budowa	warstwa brzmienia	jakość powierzchni grafiki

Źródło: Bohannon, R. Larry, and Carol McDowell 2010, *Art, Music, and Movement Connections for Elementary Education Teacher Candidates*. „General Music Today” 24, no. 1 (October): 27–31.

Dzięki zajęciom integrującym wymienione wcześniej dziedziny sztuki dzieci poznają lepiej i szybciej pojęcia związane z muzyką i plastyką, a spotkania tego typu stają się oryginalnym przekładem muzyki na język plastyki. Dzieci próbują zrozumieć zjawiska otaczającego świata, pobudzają aktywność twórczą, rozwijają swoją ciekawość i zainteresowania (Kisiel 2000). Impresja muzyczna uwrażliwia na wartość i piękno wytworów muzyki oraz wpływa na rozwój uzdolnień i zainteresowań muzycznych. Z kolei poprzez ekspresję plastyczną rozwija się twórcza aktywność dziecka, pomysłowość, wiara we własne siły, a także pobudza rozwój umysłowy i emocjonalny. Ponadto muzyka pomaga wyrażać przeżycia i spostrzeżenia gromadzone w kontaktach z muzyką.

Celem niniejszego artykułu jest prezentacja wyników badań nad percepcją muzyki poważnej przez dzieci w postaci wybranych utworów Karola Szymanowskiego oraz ekspresją przeżyć wywołanych tymi utworami u dzieci w formie ich prac plastycznych i swobodnych wypowiedzi ustnych.

UTWORY KAROLA SZYMANOWSKIEGO A TWÓRCZA EKSPRESJA PLASTYCZNA DZIECKA – BADANIA WŁASNE

Zdaniem Ewy Szatan (2017) „każdy utwór muzyczny, czy to wokalny czy instrumentalny, to tekst – tekst muzyczny wyrażający formę utworu, jego metroritmikę i melodię, harmonię, dynamikę, agogikę oraz artykulację. Jest to jednoznaczny konstrukt składniowy muzyki. I w takim rozumieniu jednoznaczne dla każdego dziecka-słuchacza może być odczytanie muzyki, której elementy stanowią integralną całość, ekspresyjną i niepowtarzalną, a jednak nastroj wydobyty z dźwięków o określonym konstrukcie powoduje wieloznaczność muzyki, indywidualną dla każdego dziecka” (s. 79).

Jednym z obszarów edukacji muzycznej dziecka w przedszkolu i klasach początkowych szkoły podstawowej jest słuchanie muzyki, w tym także słuchanie utworów muzyki poważnej. Proces słuchania muzyki charakteryzuje się zmiennością zaangażowania sfer psychiki człowieka, których uaktywnianie może też być zmienne w czasie w zakresie:

- sfery poznawczej, gdy słuchacz dokonuje analizy struktur dźwiękowych i ich zestawień;
- pamięci, gdy porównuje to co słyszy z tym, co już zna, a doświadczenia własne przez kojarzenie mogą wywoływać nastroje i emocje;
- uwagi, która warunkuje dwa powyżej opisane procesy;
- wyobraźni, gdy bodźce dźwiękowe „uwalniają” wyobrażenia barw, konkretne, przestrzenne i sytuacyjne;
- emocji, gdy słuchacz odczuwa emocje i wzruszenia wywołane treściami muzycznymi, ale także te, które pozostawiają muzykę samej sobie i podążają za jego wyobrażeniami, powodując stany emocjonalne będące wynikiem skojarzeń ze zdarzeniami zawartymi w pamięci i doświadczeniu, ale bez związku z muzyką (Sacher 2004).

Słuchaniu muzyki przez dzieci towarzyszą ich spontaniczne reakcje fizyczne w postaci podskoków, ruchów tanecznych, improwizacji ruchowej, bogatej mimiki twarzy itd. Dzięki muzyce dzieci przenoszą się w świat wyobraźni i fantazji, uciekają od przykrych doświadczeń, np. w środowisku domowym czy przedszkolnym. Słuchane utwory muzyczne mogą również stanowić źródło bogatych przeżyć emocjonalnych i reakcji w postaci śmiechu, krzyku, smutku a nawet płaczu. Muzyka może wprowadzić dzieci w stan odprężenia i relaksu, ale też aktywizować odtwórczo i twórczo poprzez wymyślanie treści i komponowanie własnych melodii na bazie słuchanych utworów muzycznych oraz dopowiadanie zdań muzycznych (Majzner 2017).

W badaniach wykorzystałem muzykę Karola Szymanowskiego, którego twórczością zajmuję się od wielu lat zarówno na gruncie teoretycznym jak i praktycznym – wykonawczym. Jako wokalista byłem odtwórcą ról w jego operach, nagrałem również płytę z jego liryką wokalną. Muzyka Szymanowskiego moim zdaniem nasycona jest pierwiastkiem mistycyzmu i wywołuje silne przeżycia emocjonalne. Dla przeciętnego odbiorcy rysuje jednak trudne współbrzmienia oparte często na chromatyce i odchodzące od systemu dur - moll. W celu ustalenia, jak dzieci odbierają muzykę K. Szymanowskiego, przeprowadziłem – za pośrednictwem słuchaczek studiów podyplomowych Pedagogika Wczesnoszkolna i Wychowanie Przedszkolne – zajęcia integrujące dwie dziedziny sztuki: muzykę i plastykę. Tego typu zajęcia stwarzają dzieciom możliwości wyrażania środkami plastycznymi własnych uczuć, wyobrażeń powstałych podczas percepcji muzyki. Badania zo-

stały przeprowadzone w roku szkolnym 2017/2018 w placówkach przedszkolnych i szkołach podstawowych na terenie Bielska-Białej. Badaniami objęto 36 dzieci. Przeprowadzono analizę prac plastycznych powstałych pod wpływem słuchanej muzyki, która uzupełniona została rozmowami z dziećmi na temat wykonanych rysunków i wrażeń powstałych pod wpływem słuchanej muzyki. Badania przebiegały dwuetapowo. Pierwszy etap polegał na stworzeniu odpowiedniego klimatu spotkania dzieci z muzyką i na przygotowaniu warsztatu plastycznego. Następnie postawiono przed dziećmi zadanie polegające na uważnej percepcji dzieła muzycznego co w założeniu miało pobudzić dzieci do swobodnej twórczej ekspresji plastycznej. Następnie dzieci miały wyrazić środkami plastycznymi swoje emocje, skojarzenia lub myśli powstałe podczas słuchania muzyki. Kolejny etap polegał na rozmowie z dziećmi o ich uczuciach i własnych pracach plastycznych w aspekcie wysłuchanych utworów muzycznych. Aktywność dzieci w wyrażaniu własnymi słowami refleksji na temat przeżytych doświadczeń stanowiła uzupełnienie aktywności plastycznej.

W badaniach wykorzystano dwa fragmenty utworów K. Szymanowskiego. Pierwszym przykładem muzycznym zaprezentowanym w badaniu był specjalnie dobrany fragment instrumentalny baletu *Harnasie* op. 55 na orkiestrę, tenor solo, chór mieszany w dwóch obrazach z epilogiem. Utwór ten pochodzi z trzeciego okresu twórczości kompozytora i jest jednym z najbardziej percepcyjnie przystępnych. Wiąże się to z zastosowaniem przez Szymanowskiego melodii ludowych, które zyskują oprawę brzmieniową, właściwą jego stylowi kompozytorskiemu. Estetyka utworu, którą Szymanowski proponuje, jest pełna złożonych środków ułożonych w sposób nadzwyczaj spójny i jednolity. Fakturę stanowi swoisty amalgamat polifonii i homofonii. Linie melodyczne są kontrapunktowane przez dodatkowe głosy, co doprowadza częstokroć do wyrafinowanych splotów politonalnych. Całość utworu opiera się jednak na fundamentach akordowych przypominających góralskie basy, nierzadko obcy harmonicznemu melodiom. Faktura *Harnasiów* jest w przewadze wielowarstwowa i można w niej wyróżnić oddzielne proste warstwy melodyczne i harmoniczne, które nakładają się na siebie tworząc razem bardzo wyszukane i śmiałe brzmienia, zawsze jednak dobrane celowo pod względem kolorystyki i ekspresji (Zieliński 1997). Szymanowski w żadnym innym utworze nie zastosował tak wyrafinowanej kolorystyki. *Harnasie* op. 55 są utworem mistrzowskim pod względem orkiestracji i charakteryzują się indywidualnym stylem oraz oryginalną postawą estetyczną.

Drugim utworem zaprezentowanym w badaniu były *Mity* op. 30, a dokładnie fragment trzeciej części tego utworu pt.: *Driady i Pan*. Zaprezentowany fragment jest najbardziej skomplikowany dźwiękowo i harmonicznym ze wszystkich części utworu. Szymanowski stosuje tutaj półtonowe klastery. Partia fortepianu jest pełna skoków i rytmicznych kontrastów, linia skrzypiec zaś jest barwna i kolo-

rystyczna. Postać Pana obrazuje Szymanowski poprzez naśladowujące dźwięki fletni, ciche, powolne frazy skrzypiec solo na rozłożonych akordach z flażoletami. Kolejny fragment ukazuje temat w partii fortepianu, zbudowany na czterech sąsiednich stopniach skali chromatycznej. Dalej następuje przetworzenie. Kompozytor wprowadza tu nowy temat, w którym równoczesne akordy skrzypiec i fortepianu tworzą interesujące, a dotąd w muzyce niespotykane, harmonie. Melodie utworu cechuje zmienność barw, rytmów i figur, na koniec powraca głos „fletni Pana” oraz ciche półtonowe brzmienia (Zieliński 1997). Zastosowanie w kompozycjach tryli, tremolo, glissand i flażoletów oraz gry *sul ponticello*, doprowadziło do uzyskania przez kompozytora nowych efektów zaskakujących brzmieniowo, które są integralnymi elementami jego ekspresji i myśli muzycznej. Istotny staje się kontekst zestawień dźwiękowych oraz sposób ich połączenia z partią fortepianu.

Każde dziecko wysłuchało w jednym dniu pierwszego utworu, a w kolejnym dniu drugiego utworu. Na potrzeby niniejszego tekstu analizie poddano wybrane prace plastyczne i wypowiedzi dzieci w celu ukazania różnych sposobów percepcji i nadawania znaczeń słuchanym utworom muzycznym.

Treść i forma wielu prac plastycznych pozostawała w ścisłym związku z charakterem wysłuchanego fragmentu *Harnasiów*.

Rys. 1 Przykłady czterech interpretacji plastycznych utworu K. Szymanowskiego *Harnasie*

Większość prac przedstawiała krajobrazy górskie i elementy folkloru górskiego. Dzieci skojarzyły zastosowane przez kompozytora środki z muzyką folklorystyczną. Sytuacje i zdarzenia przedstawione przez dzieci przedstawiały góry, hale, postacie góralek i górali, biegające konie oraz fruwające motyle itd. Prace cechował radosny nastrój i przyjemne skojarzenia. Zaskakujące jest to, że niektóre dzieci intuicyjnie odczytały formę utworu, kojarząc go z tańcem a nawet z baletem. Stąd na rysunkach pojawiają się tańczący górale i inne postacie w ruchu tanecznym. Atmosferę radości obrazują także wypowiedzi dzieci udzielone w trakcie rysowania i po wykonaniu rysunków, z których wynika, że utwór bardzo im się podoba. Pięcioro dzieci nie wyraziło chęci wysłuchania kolejny raz utworu *Harnasie*, być może ze względu na to, że nigdy nie miała kontaktu z muzyką o tak rozbudowanej fakturze i skomplikowanej strukturze muzycznej. Przytoczone wyżej przykłady prac plastycznych i wypowiedzi dzieci wskazują na zindywidualizowany odbiór dzieła muzycznego, ale też na ich wysoki poziom twórczej ekspresji.

Poniżej zamieszczono przykłady interpretacji plastycznych drugiego z opisanych wyżej utworów.

Rys. 2 Przykłady interpretacji plastycznych utworu K. Szymanowskiego *Driady i Pan*

Zupełnie inne skojarzenia wywołał drugi z wysłuchanych utworów, fragment trzeciej części *Mitów* op. 30 pt. *Driady i Pan*. W tym przypadku można było dostrzec charakterystyczną cechę rysunków małych dzieci do muzyki poważnej, która przejawia się w rysowaniu instrumentów muzycznych, na których wykonywane są utwory. Stąd w wielu pracach pojawiły się instrumenty muzyczne, a nawet całe orkiestry. Dzieci nie koncentrowały się na charakterze tego utworu, lecz jego instrumentacji. Na pozostałych pracach można było odnaleźć elementy wskazujące na skojarzenia muzyki z jej pochmurnym charakterem, co ilustrowane było przez dzieci kropkami deszczu, chmurami, negatywnymi postaciami z bajek. Z kolei pozytywni bohaterowie przedstawiani byli w trakcie niepokojących sytuacji i zdarzeń. Akceptowanie każdej pracy plastycznej zachęcało dzieci do swobodnej interpretacji utworów muzycznych i sprzyjało rozwojowi indywidualnej ekspresji plastycznej.

Umiejętność słuchania muzyki polega na zdolności jej odczuwania i rozumienia. Na pełną percepcję składają się więc momenty doznań emocjonalnych i intelektualnych. Słuchaniu muzyki przez dzieci towarzyszy przede wszystkim reakcja emocjonalna adekwatna do ich wieku rozwojowego i wcześniejszych doświadczeń muzycznych, dlatego muzyka może przekazywać różne treści i wywoływać odmienne reakcje u dzieci. Percepcja muzyki jest umiejętnością, która rozwija się wraz z doświadczeniem, jest sztuką, którą się doskonali i pogłębia w miarę wzrostu poziomu wrażliwości artystycznej i emocjonalnej (Markiewicz, 2005). Jak twierdzi Szatan (2017), „dziecko, tak jak dorosły człowiek, podejmuje próbę opowiadania muzyki, jej interpretacji, nadawania jej znaczeń, a w odpowiednio kierowanej przez dorosłego rozmowie ocenia ją, poddaje dziecięcej krytyce. Przedmiotem nadawania znaczeń może stać się sam utwór lub konkretne wykonanie kompozycji” (s. 78).

W analizie rysunków dzieci należy uwzględnić specyfikę ich rozwoju plastycznego. Dziecko w młodszym wieku szkolnym, które znajduje się w stadium schematycznym rozwoju plastycznego, zaczyna strukturalizować swoje rysunki i malowidła, aby stworzyć podstawę zmian i reorganizacji pracy. Ale u dziecka w tym wieku uruchamia się już myślenie twórcze, które nie jest myśleniem zdeorganizowanym, a raczej zdolnością przededefiniowania i reorganizowania w swobodny sposób tych form i elementów, które są już znane. Ilustracja muzyki jest w znacznej mierze jeszcze obrazowaniem rzeczy, postaci i zjawisk, które są dziecku znane. Stąd w rysunkach dziecka rzadko jeszcze występują w obrazowaniu muzyki formy abstrakcyjne. Muzyka oddziałuje jednak tak silnie na psychikę dziecka, że wyzwala skojarzenia zjawisk muzycznych z konkretnymi realnymi sytuacjami z życia codziennego związanymi z rodziną, grupą rówieśniczą, oglądanymi bądź słuchanymi bajkami i baśniami itd.

PODSUMOWANIE

Słuchanie muzyki to bezpośrednie przybliżenie dziecka do sztuki, która pobudza wyobraźnię i uczucia, przemawia dźwiękami (Parkita 2013). Reakcje emocjonalne, które towarzyszą słuchaniu muzyki, wpływają również na przebieg czynności intelektualnych, jakie współwystępują z nimi. Zaleca się, aby słuchanie muzyki w praktyce przedszkolnej i wczesnoszkolnej miało formę kształcenia ekspresyjnego (Frołowicz 2012). Zaproponowane dzieciom działania artystyczne związane z percepcją utworów Karola Szymanowskiego niewątpliwie miały wpływ na procesy psychiczne i emocjonalne dzieci, u których silnie angażowały stany uczuciowe. Okazywanie emocji, wyrażanie własnych opinii, prezentacja swojego stosunku do rzeczywistości, projektowanie tego, co dzieje się wewnątrz danej jednostki mają działanie manifestujące obecność w przestrzeni społecznej i kulturowej (Nęcka 2012). Za sprawą podejmowanych aktywności w obszarze zintegrowanej sztuki dziecko może wyrazić siebie. Zastosowana technika przekładu intersemiotycznego, tj. „malowanie muzyki”, obok innych technik, takich jak np. inscenizacja, gry wykorzystujące mowę ciała, przygotowują do rozumienia metafory, wspomagają interpretację znaczeń symbolicznych, uwrażliwiają na brzmienie i rytm, wzbogacają percepcję różnych składników dzieła muzycznego (Krasoń 1996). Zajęcia prowadzone metodą przekładu intersemiotycznego dostarczają dziecku wiele radości i wzruszeń, przeżyć. Jak wynika z przeprowadzonych badań już małe dzieci są gotowe do percepcji muzyki klasycznej, w tym przypadku utworów Karola Szymanowskiego. Świadczą o tym wypowiedzi dzieci po wysłuchaniu utworów, w których dzieci wyrażały chęć ponownego ich słuchania. Podobnie jak w przypadku dorosłych, odbiór tych utworów jest zindywidualizowany, a słuchana muzyka może stanowić narzędzie rozwijania ich twórczej ekspresji i integracji z innymi formami aktywności artystycznej.

LITERATURA

- Frołowicz E., 2012, *Aktywność muzyczna a zmiany rozwojowe dziecka*. Gdańsk, Wydawnictwo Akademii Muzycznej im. Stanisława Moniuszki.
- Kisiel M., 2000, *Integracja muzyki i plastyki a rozwój wrażliwości estetycznej dzieci w wieku przedszkolnym*. „Nauczyciel i Szkoła”, 2 (9), 191–204.
- Krasoń K., 1996, *Teatr dźwięku, obrazu i ruchu, czyli zabawa z poezją dla najmłodszych*, w: Heska-Kwaśniewicz K., Socha I. (red.), *Młody czytelnik w świecie książki, biblioteki i informacji*. Katowice, Wydawnictwo UŚ.

- Krasoń K., Mazepa-Domagała B., 2004, *Przestrzenie sztuki dziecka: strategia intersemiotycznego i polisensorycznego wsparcia jednostek o obniżonej sprawności intelektualnej*. Katowice, Librus.
- Krasoń K., Mazepa-Domagała B., 2003, *Przestrzenie sztuki dziecka: strategia intersemiotycznego i polisensorycznego wsparcia jednostek o obniżonej sprawności intelektualnej*. Katowice, Librus.
- Krzywoń D., 2008, *Kraina Kreatywności. Sposoby przeciwdziałania rutynie w pracy z dziećmi poprzez ekspresję twórczą i artystyczną*. Sosnowiec, Oficyna Wydawnicza Humanitas.
- Lipska E., Przychodzińska M., 1991, *Muzyka w nauczaniu początkowym. Metodyka*. Warszawa, WSiP.
- Majzner R., 2017, *Percepcja muzyki przez dziecko – wybrane teoretyczne i metodyczne aspekty słuchania muzyki jako obszaru działalności edukacyjnej przedszkola*. „Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze”, 8, 3–13.
- Markiewicz L., 2005, *Muzyka w szkole XXI wieku. Tradycja i współczesność*. Katowice, Akademia Muzyczna im. K. Szymanowskiego.
- Nęcka E., 2012, *Psychologia twórczości*. Gdańsk, GWP.
- Parkita E., 2013, *Muzyczna aktywność percepcyjna dzieci wieku przedszkolnym*. „Studia Pedagogiczne. Problemy Społeczne, Edukacyjne i Artystyczne”, 22, 145–161.
- Płóciennik E., 2010, *Stymulowanie zdolności twórczych dziecka. Weryfikacja techniki obrazków dynamicznych*. Łódź, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.
- Prandecka D., 1999, *Tworzenie – plastyka, ruch, słowo pod wpływem percepcji muzyki*, w: Danel-Bobrzyk H. przy współudziale Uchyła-Zroski J. (red.), *Muzyka w edukacji i wychowaniu*. Katowice. Wydawnictwo UŚ, Katowice.
- Sacher W., 2004, *Słuchanie muzyki a kształtowanie emocjonalności dzieci*. Katowice, Wydawnictwo UŚ.
- Skowrońska A., 2008, *Formy ekspresyjne jako przejaw aktywności twórczej dziecka*. „Edukacja Elementarna w Teorii i Praktyce”, 4, 5–18.
- Szatan E., 2017, *Co dzieci myślą o muzyce? Interpretacja muzycznych i literackich treści utworu Sanctus w wypowiedziach dzieci*. „Problemy Wczesnej Edukacji” 2(37), 77–87.
- Szmidt K. J., 2007, *Pedagogika twórczości*. Gdańsk, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne.
- Szuścik U., 2000, *Muzyka i obraz plastyczny*, w: Dymara B. (red.), *Dziecko w świecie muzyki*. Kraków, Oficyna Wydawnicza Impuls.
- Wasilewska A., 2013, *Archetypy świata dziecięcego: światy wyobraźni w narracjach dzieci*. Gdańsk, Harmonia Universalis.
- Zieliński T.A., 1997, *Szymanowski. Liryka i ekstaza*. Kraków, PWM.

KAROL SZYMANOWSKI'S MUSIC IN THE PERCEPTION AND CREATIVE ACTIVITIES
OF CHILDREN AT THE STAGE OF EARLY EDUCATION

Abstract: The creative activity of children at pre-school and early-school age can take various forms and be evoked by means of specific measures. Music is considered one of the factors stimulating the imagination, and thus inspiring the creativity of children. The article presents the results of research on the children's perception of Karol Szymanowski's music. It analyzes their works of art and expression inspired by the composer's selected works. The analysis lead to the conclusion that children are open to musical experiences involving classical music, and are eager to undertake creative activities based on listened music.

Keywords: music perception, Karol Szymanowski, child's creative expression